

SƏNAYE MÜƏSSİSƏLƏRİNİN İNNOVATİV
İMKANLARININ FORMALAŞMASI

Ü. Z. Əliyeva

Nəqliyyat İdarəsi, SOCAR, Bakı, Azərbaycan

Formation of the Innovative Validity of Industrial Enterprises

U. Z. Aliyeva

Transport Department, SOCAR, Baku, Azerbaijan

ABSTRACT

The article is devoted to the development of innovative activity of industrial enterprises in the conditions of new industrialization, which determine the survival of a science-intensive business through the activation of the development and implementation of high-quality R&D, capable of creating high-demand science-intensive products both at the national and global levels. In the article, the authors expand the traditional approach to understanding innovation by introducing a new concept into scientific circulation - «innovative validity». On the basis of a comparative criteria analysis of such basic definitions of innovation management as innovation potential, innovation activity, innovation susceptibility, the place of innovation consistency in the practice of industrial enterprises is clarified, while it is justified that it is an evolutionary stage in the development of innovation activity in the chain innovation potential - innovation activity – innovative susceptibility – innovative viability. The article highlights the distinctive features of the innovative viability of a science-intensive business and offers a number of recommendations aimed at its institutionalization.

e-mail: ulkarg@rambler.ru<https://doi.org/10.53404/Sci.Petro.20220200033>

KEYWORDS:

Innovation;
Business;
Innovative opportunity;
Innovative potential;
Innovative activity;
Sensitivity to innovation;
Industrial enterprise.

Mövcud geosiyasi vəziyyət bir çox dövlətlərin qabaqcıl texnologiyaların inkişafı və innovativ ideyaların həyata keçirilməsi yolu ilə dünya birliyinə öz təsirlərini artırmaq istəyindən irəli gələn beynəlxalq münasibətlərin dinamik transformasiyası ilə xarakterizə olunur. Bu, əksər ölkələr üçün yeni biliklərin formalaşmasına, ixtiraların yaradılmasına, təkmil istehsal vasitələrinin istifadəsinə əsaslanan, yetkin mərhələyə uyğun gələn spesifik iqtisadi sistem olan sənaye inkişafının yeni növünə keçmək üçün mesaj rolunu oynayır.

Aydın olur ki, sənaye müəssisələrinin innovativ fəaliyyətinin artırılmasının nəzəri əsaslarını işləyib hazırlamaq, onun institutionallaşdırılması üçün yeni yol və üsullar axtarmaq və inkişaf etdirmək lazımdır. Bütün bunlar innovasiya fəaliyyətinin inkişafına yeni nəzəri yanaşmanın formalaşması üçün təkan rolunu oynayır ki, bu da onun ənənəvi anlayışını genişləndirməyə və daha da genişlənmə istiqamətlərini müəyyən etməyə imkan verir. Burada əsas vəzifələr innovativ idarəetmənin innovativ potensial, innovativ fəaliyyət, innovasiyaya həssaslıq kimi əsas təriflərinin müqayisəli təhlili əsasında elmi dövriyyəyə yeni «innovativ imkanların dayanıqlığı» konsepsiyasının daxil edilməsidir ki, bu da onun

innovasiyada yerini aydınlaşdırır.[1]

Sənaye müəssisəsinin innovativ imkanı və onun əsas elementləri

İlkin hesab edək ki, innovativ imkan müəssisəyə bazarda uğurla və uzun müddət fəaliyyət göstərməyə şərait yaradan innovativ rifahdır və fəaliyyətini sənaye iqtisadiyyatı praktikasında innovasiyaların işlənilməsi və hazırlanması və tətbiqi üzərində cəmləşdirir. O zaman sual yaranır: müəssisənin innovativ rifahının əlamətləri hansılardır? Biz cavabı tədqiq olunan konsepsiyaya innovasiya potensialı, innovasiya fəaliyyəti və innovasiyaya həssaslıq kimi tərifləri müqayisə etməklə tapacağıq.

Təqdim edilən fikirlərdən biri odur ki, müəssisənin innovativ potensialını innovativ fəaliyyətin inkişafı sahəsində qarşıya qoyulmuş məqsədə nail olmaq üçün problemləri həll etmək istəyi innovativ layihələri və ya modernləşdirmə proqramlarını həyata keçirmək və innovasiyaları həyata keçirmək bəşəriyyətdən asılıdır.

Digər əsaslandırma isə innovativ potensialı müxtəlif növ ehtiyatlar prizmasından üzə çıxarır ki, onları maddi-istehsal, maliyyə, intellektual, elmi-texniki və innovativ fəaliyyətin intensivləşməsinə şərtləndirən

digər resurslar kimi qruplaşdırır.

Daha bir əsas işə innovativ potensialı innovativ inkişaf məqsədlərinə nail olmaq üçün səfərbər edilmiş resurslar və onlardan istifadə üçün fəaliyyət göstərən təşkilatı mexanizm kimi şərh edir.

Hər hansı bir şirkətin innovativ potensialı onun fəaliyyətinin xüsusiyyətləri və miqyası ilə, təşkilatın innovativ imkanları və innovasiyalara həssaslığı işə ondan istifadə dərəcəsi ilə müəyyən edilir. [2]

Beləliklə, innovativ potensial dedikdə, müəssisənin yeni texnologiyaların təsərrüfat praktikasına səmərəli cəlb edilməsinə imkan verən imkanları (maddi, intellektual, kadr, maliyyə, infrastruktur və s.) başa düşülməlidir.

Anlayırıq ki, geniş imkanlar innovativ potensialın iki əsas elementini ayırmağa imkan verir: maddi resurslar və müəssisənin insan resurslarının bilik, təhsil, ixtisas və istehsal mədəniyyətinin məcmusu kimi başa düşülən intellektual kapital.

Qeyd etmək lazımdır ki, onların inkişafının mövcudluğu və miqyası müəssisə tərəfindən yeni texnologiyaların inkişafının cari hazırlığına, eləcə də gələcək səmərəliliyinə cavabdehdir. İnnovativ potensialın səviyyəsi innovativ inkişaf üçün bu və ya digər strategiyaların seçilməsi üçün əsas rol oynayır. [3]

İnnovativ potensial nəinki innovativ strategiyaların həyata keçirilməsi üçün baza rolunu oynayır, həmçinin davam edən innovativ fəaliyyətlərə dəstək mənbəyi kimi çıxış edir. Buna görə də, müasir iqtisadi təcrübə şərtləri altında müəssisənin innovativ potensialı mövcud və gələcək texnologiyaların effektiv inkişafı və tətbiqində özünü göstərən yüksək innovativ fəaliyyət yaratmaq qabiliyyəti kimi başa düşülür. Buna görə də C. Foks deyir ki, innovativ potensial müəssisənin sabit istehsal fəaliyyətinə və innovasiyaya hazır olmasına cavabdehdir.

Beləliklə, biz müəyyən edirik ki, innovativ potensial müəssisənin innovativ fəaliyyətinin təzahür etdiyi innovativ mühiti formalaşdırır ki, bu da ənənəvi olaraq ya müəssisələrin yeni texnologiyaların işlənilməsi və hazırlanması və cəlb edilməsi, yaxud məhsulların təsərrüfat dövrünə təkmilləşdirilməsi üzrə dinamik və intensiv fəaliyyəti kimi başa düşülür; və ya iqtisadi sistemlərin innovativ fəaliyyətinin gücü, iqtisadi fəaliyyətdə innovasiyaların yaradılması, bazara daxil olması və tətbiqi sürəti və həcmi ilə ölçülür.

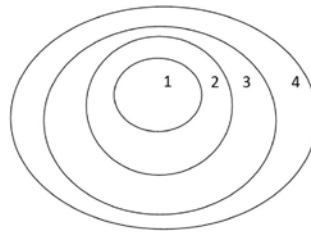
L. Klimentko iddia edir ki, innovativ fəaliyyət müəssisələrin təsərrüfat təcrübəsində innovasiyaların inkişafı və tətbiqi intensivliyinə analoq olmalıdır.

Müasir tədqiqatlar göstərir ki, innovasiyaların uğuru 90%-dən çox kadr hazırlığı səviyyəsindən asılıdır. Yəni, müəssisələrin innovativ fəallığının artırılmasında işçilərin bir o qədər də ixtisaslı hazırlığı və zəngin peşə təcrübəsi deyil, hər bir mütəxəssisin yaradıcı enerjisinin təzahür səviyyəsi mühüm amil-

lərdəndir. Həqiqətən də işçilərin yaradıcılıq xərcləri olmadan heç bir texniki vasitə innovativ fəaliyyəti gücləndirə bilməz. İşçilərin yüksək səviyyəli təhsili və ixtisası istehsal ehtiyatlarından daha səmərəli istifadəyə gətirib çıxarır və insanlara bazarda tələbat olan yeni ideyaları dərk etmək və yaratmaq imkanı verir. İşçilərin intellektual potensialı şirkətin öz elmi-tədqiqat işlərini aparmaq və ya rəqiblərdən yeni məhsullar çıxarmaq qabiliyyətini müəyyənləşdirir.

Beləliklə, innovativ potensial innovativ fəaliyyətin həyata keçirilməsi üçün əsas şərtləri və şəraiti əks etdirən müəssisənin statik xarakteristikasıdır. Daha geniş desək innovativ fəaliyyət müəssisənin innovasiya sahəsində fəaliyyətinin məcmusunu əks etdirən dinamik xarakteristikasıdır. O, müəssisənin innovativ potensialına əsaslanır və onun tətbiqi olmadan həyata keçirilə bilməz. Bu iki anlayışın ortaq nöqtəsi müəssisənin daxili mühitdə cəmlənməsi ilə xüsusiyyətləşir. [4]

Elmtutumlu biznesin innovativ imkanlarının dayanıqlığı struktur elementləri

1. İnnovasiya potensialı
2. İnnovativ aktivlik
3. İnnovativ qəbuledicilik
4. İnnovativ imkanların dayanıqlığı

İnnovativ imkanlar dayanıqlığı, ilk növbədə, aşağıdakılarda özünü göstərir:

- innovativ potensialdan maksimum istifadə edilməsi;
- innovasiya fəaliyyətinin intensivliyinin artırılması, elmi-tədqiqat işlərinin artırılması, elmtutumlu məhsulların bazarda təşviqi;
- yenilikləri qəbul etmə sürətinin artırılması;
- cəmiyyətin tələb etdiyi elmtutumlu məhsulların istehsalının həcmının artırılması;
- innovasiyaların və ümumilikdə elmtutumlu məhsulların keyfiyyətinin yüksəldilməsi və digərləri.

Yuxarıda verilənləri məcmusu olaraq müəssisənin innovativ fəaliyyətinin məzmunu ilə bağlı bir neçə nəticə çıxarmaq olar.

Birincisi, bu, şirkətin innovativ fəaliyyətinin inkişafının idarə edilməsinin davamlılığına əsaslanaraq, strateji üstünlüklərə nail olmaq və rəqabət qabiliyyətini artırmaq məqsədi daşıyan fəaliyyətdir.

İkincisi, innovativ fəaliyyət istehsalçıların yaradıcı enerjilərinin simbiozu əsasında təşkil edilən innovativ layihələrin həyata keçirilməsinin səmərəliliyini və qanunauyğunluğunu əks etdirir, rəqabət mühitinin

də həyata keçirilən məhsulların texniki, texnoloji və ekoloji parametrlərinin məcburi əldə edilməsini nəzərə alaraq rəqəbətli vaxtda (Δt) yeniliyin (ΔN) artması ilə ifadə edilir.

Üçüncüsü, müəssisənin innovativ fəaliyyəti yeni məhsul növlərinin və texnoloji proseslərin işlənilib hazırlanması və ya mövcud olanların təkmilləşdirilməsi üzrə istehsalat işlərinin məcmusu; patentlərə, ixtirələrdən istifadə üçün lisenziyalara hüquqların əldə edilməsi; tədqiqat və təcrübə-konstruktor işlərinin həyata keçirilməsidir.

Dördüncüsü, innovativ fəaliyyət özünün mürəkkəb intensivliyini səciyyələndirir: innovativ layihə-

lərin həyata keçirilməsinin vaxtında olması; zəruri potensialı səfərbər etmək bacarığı; istifadə olunan texnologiyaların qanuniliyi və mütərəqqiliyi, innovativ layihələrin texnoloji zəncirlərinin onların proseslərinin və əməliyyatlarının tərkibi və ardıcılığı baxımından rasionallığı. Bu ideyanı hüquqi aktlar, Avropa İttifaqının, İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatının beynəlxalq sənədləri təsdiq edir. Onlarda tədqiq olunan termin həm «intensivlik» mənasında işlədilir, eyni zamanda tədqiq olunan iqtisadi kateqoriyanın innovasiya prosesinin intensivliyini, habelə müəssisənin innovativ potensialının tətbiqini əks etdirir.

Ədəbiyyat

1. Баранова, И. В., Черепанова, М. В. (2006). Методические подходы к оценке инновационной активности и инновационного потенциала вуза. *Сибирская финансовая школа*, 4, 163-167.
2. Глицин, Ф. Ф. (2008). Инновационная активность промышленных организаций. *Инновации*, 11, 50-54.
3. Фокс, С. (2011). Как стать сильным конкурентом. Тактики достижения рыночного преимущества. *Alpina Publisher*.
4. Клименко, Л. Э. (2009). К вопросу об управлении инновационной активностью в системе элементов деловой активности организации. *Вестник Белгородского университета потребительской кооперации*, 4-1(32), 191-194.

References

1. Baranova, I. V., Cherepanova, M. V. (2006). Metodicheskiye podkhody k otsenke innovatsionnoy aktivnosti i innovatsionnogo potentsiala vuza. *Sibirskaya finansovaya shkola*, 4, 163-167.
2. Glitsin, F. F. (2008). Innovatsionnaya aktivnost' promyshlennykh organizatsiy. *Innovatsii*, 11, 50-54.
3. Foks, C. (2011). Kak stat' sil'nym konkurentom. Taktiki dostizheniya rynochnogo preimushchestva. *Alpina Publisher*.
4. Klivenko, L. E. (2009). K voprosu ob upravlenii innovatsionnoy aktivnost'yu v sisteme elementov delovoy aktivnosti organizatsii. *Vestnik Belgorodskogo universiteta potrebitel'skoy kooperatsii*, 4-1(32), 191-194.

Формирование инновационной состоятельности промышленного предприятия

У. З. Алиева

Транспортное Управление, SOCAR, Баку, Азербайджан

Реферат

В статье говорится о развитии инновационной деятельности промышленных предприятий в условиях новой индустриализации, что обуславливает создание научного бизнеса за счет разработки и внедрения качественных научно-исследовательских работ, способных создать высокий спрос. Основная идея в статье направлена на расширение традиционного подхода к пониманию инноваций за счет введения в научный оборот нового понятия - «инновационная состоятельность». Уточняется анализ сравнительных критериев основных определений инновационной активности, чувствительности к инновациям, места инновационной последовательности в практике промышленных предприятий, в то же время исходя из ее эволюционного этапа. В статье выделены различные особенности инновационных возможностей наукоемкого бизнеса.

Ключевые слова: инновации; бизнес; инновационная состоятельность; инновационный потенциал; инновационная активность; восприимчивость к инновациям; промышленное предприятие.

Sənayə müəssisələrinin innovativ imkanlarının formalaşması

Ü. Z. Əliyeva

Nəqliyyat İdarəsi, SOCAR, Bakı, Azərbaycan

Xülasə

Məqalədə yeni sənayeləşmə şərti ilə sənayə müəssisələrinin innovativ fəaliyyətinin inkişafından bəhs edilir. Belə ki, bu inkişaf yüksək tələbat yaratmağa qadir olan yüksək keyfiyyətli elmi-tədqiqat işlərinin işlənilib hazırlanması və həyata keçirilməsi yolu ilə elmi biznesin yaradılmasını şərtləndirir. Məqalədəki əsas fikir elmi dövriyyəyə yeni konsepsiya – «innovativ imkanların dayanıqlığı» daxil etməklə innovasiyanın dərk edilməsinə ənənəvi yanaşmanı genişləndirilməsinə yönləndirilir. İnnovativ imkanlar dedikdə innovasiya fəaliyyəti, innovasiyaya həssaslıq kimi əsas təriflərinin müqayisəli meyarlarının təhlili, innovasiya ardıcılığının sənayə müəssisələrinin praktikasında yeri aydınlaşdırılır, eyni zamanda onun təkamül mərhələsinə əsaslandırılır. Məqalədə elmtutumlu biznesin innovativ imkanlarının fərqli xüsusiyyətləri vurğulanır.

Açar sözlər: innovasiya; biznes; innovativ imkan; innovativ potensial; innovativ fəaliyyət; innovasiyaya həssaslıq; sənayə müəssisəsi.